

HET SCHRIJVEN VAN SPREUKEN

Tina Sauwers - Jef aan het spreukenbord

Al sinds de oudheid en middeleeuwen bedenken mensen spreuken. Sommige dichters zijn tot op vandaag nog bekend met hun spreuken zoals de Perzische Jalal ad-Din Rumi uit de dertiende eeuw. *"Maak je geen zorgen als alle kaarsen ter wereld flikkeren en doven, wij dragen de vonk die het vuur start."* (Jalal ad-Din Rumi) Ook de spreuken van de Vlaamse Herman de Coninck of die van Bond zonder Naam genieten van bekendheid. Van *"Alleen ogen die geweend hebben, kunnen helder zien"* tot *"Sommige dingen lijken rampen, maar zijn genaden."* (Bond Zonder Naam).

Spreuken zijn korte zegswijzen die een **didactische, moraliserende of godsdienstige aard** hebben. Ze worden zelfs opgehangen in woonkamers, op de al dan niet bekende blauwe Delftse tegeltjes. Ook de Limburger **Jef Mertens schrijft spreuken en verspreidt deze via een spreukenbord langs zijn straat** in Lommel. Zijn spreuken zijn minder filosofisch van aard, maar zetten voorbijgangers wel kritisch aan het denken of laten hen stilstaan bij de actualiteit. Wie weet wordt een van zijn spreuken wel deel van ons collectief spreukenarsenaal?

De eerste spreuken

In 2002 begon Jef Mertens met het schrijven van spreuken op een spreukenbord langs zijn straat in Lommel. Jef werd hiervoor geïnspireerd door Piet, een neef van zijn vrouw, Marjet. Die begon eerder al in Zutendaal met een soortgelijk initiatief en zei meteen dat het ook nog wel iets is voor Jef. Waarom ook niet? Hij begon eraan. **'Elke wèèk iet joews'** in het Lommels dialect, of **'elke week iets nieuws'**.

Op zaterdagochtend denkt Jef – samen met Marjet en hun jongste zoon Rob - nog een laatste keer na over de spreuk die op het bord komt. Hierdoor is een **jongere generatie** ook betrokken bij het bedenken van de spreuken. Dan schrijft hij de nieuwe spreuk met een afwasbare stift op het bord. De Lommelaars kunnen er een week lang van genieten.

Het liefst schrijft Jef over de **lokale gebeurtenissen** in Lommel en dat doet hij soms ook in het **dialect**. Het is tenslotte ook zijn geboortestad. Het siert Jef dat hij goed nieuws wil delen met anderen. Wanneer een Lommelaar voor een sportprestatie staat, denkt Jef al na over de spreuk indien er goud wordt behaald. Ook tijdens feestdagen of speciale gebeurtenissen wordt het spreukenbord actief gebruikt. Zoals in de week waarin In de week waarin Sinterklaas viel, stond ooit op het bord *'Sinterklaas, vergeet ons bord niet'*. Later hing er effectief een snoepzakje aan het bord.

Red het bord

In juli 2010 kreeg Jef, toen nog voorzitter van de Vriendenkring Koning Leopoldlaan, te horen dat zijn bord niet mocht blijven staan vanwege de bouw van een appartement. De moed zonk hem in de schoenen. Heeft het dan nog wel zin? Online werd een stemplatform opgericht om het enthousiasme te meten van de Lommelaar voor het spreukenbord. Indien ze 1000 stemmen voor 1 augustus haalden, dan verhuisde het bord naar een andere plek. Het nodige aantal stemmen was in geen tijd binnen, wat illustreert dat deze **traditie leeft in Lommel**. Zo geschiedde: het spreukenbord kreeg een nieuwe bestemming, 100 meter verderop. Het spreukenbord kan je vandaag bewonderen op de Koning Leopoldlaan in Lommel, ter hoogte van huisnummer 145.

Een mooie verdienste

Na de redding van het bord en tien spreuken jaren later, ontving Jef op in 2022 **de Gouden Erepenning** van de stad Lommel. Ter

gelegenheid daarvan werd een boekje uitgegeven door de stad Lommel en Erfgoed Lommel met 20 jaar spreken, ofwel meer dan duizend spreken. De boekjes gingen vlot over de toonbank, want er kwam zelfs een tweede druk. De boekjes zijn helaas niet meer verkrijgbaar.

Samen met zijn gezin houdt Jef mooie herinneringen aan die feestelijke dag over. Hij blikt terug met een groot gevoel van erkenning en dankbaarheid en zou het zo opnieuw willen herbeleven. Zo lang Jef nog kan, blijft hij schrijven.

Enkele van zijn mooiste en meest doordachte spreken

- **'Brexit: EU teruggeschroefd door Engelse sleutel'**
(geschreven in 2016, naar aanleiding van de Brexit)
'Kan iemand eens in Korea gaan vragen hoe je dat oplost, z'n Noord-Zuidverbinding?'
(geschreven in 2018, naar aanleiding van de werken aan de Noord-Zuidverbinding tussen Lommel en Eindhoven)
- **'Is uw buxus ook mot-tig?'**
(geschreven in 2018, naar aanleiding van de buxusmot)
- **'Bidden voor Biden is not forbidden'**
(geschreven in 2020, naar aanleiding van de Amerikaanse verkiezingen)
- **'Voelen klimaatontkenners nu geen nattigheid?'**
(geschreven in 2021, naar aanleiding van de overstromingen)

**Gebaseerd op een interview door Tina Sauwens met Jef Mertens en zijn vrouw, Marjet (maart 2024).*

**Deze inzending kadert binnen het project Beleving. 100 levende gebruiken en tradities in Limburg. Een initiatief van het Limburgs Volkskundig Genootschap, in samenwerking met ECRU Erfgoed en Erfgoed Haspengouw, Werkplaats immaterieel erfgoed, Openluchtmuseum Bokrijk, Heemkring Vaart, Haspengouw. TV vzw, Academie voor Streekgebonden Gastronomie en AVANSA-Limburg.*

INZENDER

Jef Mertens

LOCATIE

Koning Leopoldlaan 145
3920 Lommel

THEMA

Vertellen en taalgebruik

TREFWOORD

#performancekunst #ritueel #dialect